

PRIČA

Vijugasta asfaltna cesta iz Mokronoga proti Trebelnemu se v Zgornjem Mokronogu, takoj po odcepu za Jelševac, razpotegne v neskončen ovinek, kot da bi se zaljubila v hrib in ga želi na vso moč objeti. Voznika stare diane, s potepuško odprto streho, je nepregledna zaljubljenost ceste spravljala v nekakšno objestno veselje, da bo v naslednjem trenutku dohitel samega sebe; podobno kot te dopoldanski sončni lok pripelje do točke, ko lahko stopiš na glavo lastni senci. Ni bil te sreče. Cesta se je vendarle prej zavedla svojega poslanstva, sprostila objem in odhitela naprej, v naslednji ovinek. Sama. Kajti voznikova sopotnica je medtem presenečeno opazila, da je vožnjo skozi ovinek ves čas budno spremljala prijazna cerkvena, ugnezdjena tik nad cesto.

To pa že morata videti!

Vozilo pustita ob robu ceste in se vzpneta po bregu. Že po nekaj korakih je trud poplačan. Cerkev ni sama, družbo ji dela kapela, starejša gospa, ponižno dostojanstvena v svoji romanski maniri.

In, kot naročen, človek, domačin. Pravzaprav Mokronožan, kot se izkaže kasneje. Predstavi se tako, da pove, da je to cerkvico vzel v svoj roman Pavle Zidar, ki je, takrat še z imenom Zdravko Slamnik, poučeval na Trebelnem in v Mokronogu. Tudi njega je učil in že takrat je rekel, da bi bilo treba nekaj storiti za ta kotiček slovenske zgodovine. Pol stoletja je od takrat, pa...? Ja, učitelj, ki je že v grobu, bi bil še bolj žalosten, kot je bil takrat. Pove tudi, da je kapela sv. Mihaela pozno romanska kostnica, strokovnjaki jo postavljajo v trinajsto stoletje. Od kje in od kdaj so kosti, ki jih je v kostnici kljub stoletnemu raznašanju še vedno dovolj za srhljiv pogled, ne ve povedati. Verjetno je bilo okrog cerkve nekoč pokopališče in ko so delali cesto, so pokopališče shranili v kostnico, na Trebelnem pa zastavili novo.

Domačin ne more oceniti, kako je s popotnikoma. Rad pripoveduje, ne mara pa dolgočasiti!

»Mlada znanca, sta od daleč?«

»Kakor se vzame«, se nasmejeta. »Ona je, jaz sem pa Mokronajzar in vas poznam.«

»Potem se pa opravičujem za vsiljivost.«

»Prav prijazni ste,« pohiti mladi Mokronajzar. »Nerad priznam, ampak v tem trenutku me rešujete. Za ta kraj sicer vem, ne morem pa reči, da ga poznam.«

»Če ste hodili tu v šolo..?« se je zareklo starejšemu, da je obžalujoče utihnil.

»Gospod, res želite, da vam odgovorim?« je resno poprijel mladenič. »Lahko izzveni celo kot očitek vaši generaciji!«

»Daj, no!« je dekle očitajoče navrglo mladeniču in skušalo vse skupaj speljati v šalo, ko ga je po učiteljsko polasalo.

»V redu, gospodična,« se je zasmel starejši, »midva sva Mokronajzarja.«

»Če že hočete!«

Vzel si je čas za razmislek, preden je izjavil, da se zgodovina začne pri zaznavi lastnih korenin.

»Gre preprosto za odgovor na vprašanje, ali je bil Julij Cezar v Mokronogu?«

»Pa je bil?«

»Bil! Morda ne osebno, kar pa je nepomembno. Pomembno je, če to, kot način gledanja na zgodovino, potegne v korenine. Takrat jih vznemiri. Začutiš, da si del sveta. Da si nadaljevanje večtisočletnega ustvarjanja. Priznam, da je očitek napuha na mestu, vendar brez njega ne gre, le doziran mora biti v pravih odmerkih. Če ga je preveč, postane rakast, če ga ni, ne začutiš zgodovine. Tega vaša generacija ni doumela. Zgodovino je poučevala. Poučevanju pa moraš verjeti, saj je od tega odvisno tvoje

napredovanje.«

Nekaj časa so molčali. Moška sta bila resna in vsak zase premlevala. Mladenka se je spustila k cerkvi. V superge obut korak je pod zvonikom stopil na magnetno os in začel stopicati v eno in drugo smer, kot igla na kompasu. Dala si je opravka z imeni, datumi in risbami, ki so jih obiskovalci z različnimi pisali pustili na stenah in obokih. Čudno zapisovanje v zgodovino! Nekateri so si morali narediti podstavke, da so dosegli tako visoko. Morda so drug drugemu sedali za vrat.

»Če boste dobro prisluhnili,« je starejši svetoval mladenki, »boste odkrili znamenja svetih bratov Cirila in Metoda.« Besede je zlagal počasi in preiščeno, kot bi v rastišču mlade jablane s prsti tipal za koreninami, da bi jih naknadno obložil z naravnimi hranljivimi snovmi. Te, naravne, morajo najprej do kapilar, drugače se ne osvestijo. Novodobni sadjarji to prevečkrat pozabljajo ali pa namerno prezrejo.

Pogledal je mladca in čakal na potrdilo.

Mladenka ni vedela, kaj bi počela z nasvetom. Obstala je in pričakovala dodatno pojasnilo. Ker ga ni bilo, ga je s pogledom poskušala poiskati pri mlajšem, vendar je ta že raztresal smeh po hribu. Trenutek za tem sta to počela že oba moška. Če bi bil smeh voda, je pomislila mladenka, bi me odplavilo.

»Vas je pa težko spraviti v zadrego!« je bil zadovoljen mlajši.

»Hvala! Mislim pa, da tudi vaša generacija še ni dojela tega, kar mi očitata!«

»Vidva, Mokronajzarja, ali sta lahko za spoznanje bolj razumljiva?«

Izzvana sta nekaj časa drug drugemu vljudnostno držala odprte duri, potem se je odločil starejši:

»Pričakoval sem, da vaš prijatelj, ki je tu obiskoval osnovno šolo... ne! Drugače bom začel. Z zgodovino bi se morali srečati na domačem pragu, v domačem kraju, v domačem okolju, saj se na tem pragu, kraju in okolju začne pot v vsak svet, tudi v zgodovinski. In drugo, faktografija, s katero državno uradništvo v maniri lastne samovšečnosti vozlja gobelin splošne izobrazbe, dobi svoj neoporečni smisel šele, ko razni zakaji dobijo nedvoumne zatore, ko posledice vedo za svoje vzroke.«

Mladenka se je strinjala. Tudi odgovor na vprašanje okrog Julija Cezarja je lahko pospravila pod to streho. Ni pa ji uspelo razvozlati namiga s Cirilom in Metodom, preveč direktno je bil vezan na cerkvico. To je tudi povedala.

»Menda je eden od bratov tu maševal,« je razložil starejši.

Mladenka se je s preiščljenimi koraki vzpela po hribu in ko je ujela celo stavbo v pogled, se je ustavila in jo pretipala.

»Da je maševal? Pa ne v tej cerkvi! Že povprečen nedeljski ljubitelj kulturne dediščine lahko ugotovi, da je cerkva mlajša od kapele, ki je, kot sami pravite, iz trinajstega stoletja. Brata Ciril in Metod, če se lahko v dobrobit resnice pohvalim s svojim arhiviranjem letnic, pa bi se tu lahko oglasila kvečjemu leta 867, med svojim potovanjem v Rim. Kasneje že ne, kajti Ciril, če smo natančni, mu je bilo takrat ime Konstantin, je utrujen in bolan stopil v Rimu v samostan, prevzel ime Kyrillos in 869 umrl.«

»Seveda imate prav!« je bil starejši Mokronožan iskreno navdušen s sogovornico. »Mogoče je na tem mestu že prej stala cerkva, ki so jo porušili in naredili novo. Lahko pa bi maševala v grajski kapeli. Če zalučate kamen v dolino proti vzhodu, bo padel na še komajda vidne ostanke nekdanjega gradu. Kot dedina plemenitih Nassenfussov ali Mokronoških se grad omenja že v dvanajstem stoletju. Torej lahko trdimo, da je bil pozidan že veliko prej. Sploh se zdi, da je bil Gorenji Mokronog, kot se ta kraj z nekaj čez dvajset prebivalci imenuje, svoj čas pomembnejše naselje.«

»Prepričljivo, toda za obisk Cirila in Metoda premalo, če mi ne zamerite.«

»Zelo verjetno je, da je bilo v Mokronogu križišče dveh manjših rimskih cest in brata bi prav lahko pri Beli Cerkvi zavila z glavne poti, si ogledala Mokronog in maševala na tem kraju.«

»Ljudski glas?«

»Podcenjujete?«

»Ne, vendar je lahko le priloga k dokumentom ali pa vzrok za raziskovalno vznemirjenje.«

»Imate prav, čeprav velikokrat preživi le nepreverljiva zgodba. Na potovanje svetih mož se je ohranila še ena.«

»Sama ušesa so naju!« je za oba rekel mlajši Mokronožan.

Nekega dne sta brata hitela iz Mokronoga po poti ob potočku, ki je nervozno žlobudral v koritu, kot bi hotel popotnikoma nekaj pomembnega povedati. Sveta moža sta se ustavila in se trudila razvozlati njegovo govorico. "Ah!" sta čez čas zamahnila z roko, "potoček je pravkar privrel iz utrobe hriba in sedaj presrečen veseljači v dolino, da še sam sebe ne razume!" Ko sta se že odpravila naprej, sta iz goščave zaslišala presunljiv jok. Stopila sta za glasom in našla mlado žensko, ki je pravkar rodila krepkega otročička. Stiskala ga je k sebi in jokala. Sveta moža ne bi bila sveta, če ne bi takoj pomagala, čeprav sta brez vprašanj vedela, da je bil novorojenček spočet v grehu. Potolažila sta nesrečno mamico in se pripravila, da bosta otroka krstila. Metod je pobrskal po popotni bisagi in zdelo se mu je, da bo prt, s katerim sta pri bogoslužju navadno pregrinjala mizo, ravno pravšnji. Pregrinjalo je ponudil mamici in drobna štručka je bila kmalu ovita v mehko belino.

»Če ti je prav, mlada mama, bom jaz boter?« se je ponudil Metod in vzela otročka v naročje. Brat Ciril je medtem pokleknil k potočku, ga blagoslovil in z usločeno dlanjo zajel.

»Kaj pa priča?« je tedaj vprašal Metod in spomnil, da je pri obredu krsta potrebna tudi priča.

Ciril je samo trenutek pomišljal. Z odločno kretnjo je pokazal navzgor po hribu, pod katerim se je vse dogajalo.

»Ta hrib naj bo za pričo!«

»Tako je hrib na južni strani Mokronoga dobil ime Priča, ki ga nosi še danes, potoček, v katerem je bil otrok krščen, pa je od tedaj Pričnica,« je starejši Mokronožan zaključil zgodbo. Nekaj časa so vsi molčali. Zdelo se je, da čakajo nekoga, ki bo prišel in povedal, kaj je bilo potem z mlado mamico, kaj z otročkom? Ljudje ga že niso mogli zmerjati s pankrtom, saj je bil krščen.

»Prav lahko, da je bil ta otroček začetnik mojega rodu!« je mladi Mokronožan začel kobacati iz legende. Morda pa vanjo.

Prav lahko!

Stane Peček